

ЭНГСИЭЛИ

• Нам улууһун хаһыата • 1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттэммитэ •

2000 с.

Бэс ыйын

6

күнэ

оптуорунньук

№ 64 (8754)

КИМ ДА УМНУЛЛУБАТ, ТУОХ ДА УМНУЛЛУБАТ

Бэс ыйын 1 күнүгэр Н.М. Рыкунов аатынан Намнааҕы кииннэммит библиотекаҕа республикатаары «Память» кинигэ 8-с томун презентацията буолла.

II. Ойуунускай аатынан Государственной премия лауреаттара, кинигэни таһаарар редакционной коллегия бөлөбүн сүрүннээччи К.К. Корякин, кылаабынай редактор М.П. Габышев, редактор К.Е. Павлов (хаартыскаҕа) биһиги улууспут ветераннарын, общественноһын бэрэстэбиитэллэригэр үлэлэрин-хамнастарын билиһиннэрдилэр.

Аҕа дойду Улуу сэриитигэр өлбүттэр, сэрии кытыылаахтары, огдооболорун, сэрии сылларыгар «Килбиэннээх үлэтин иһин» медалынан наҕараадалааһыт тыыл ветераннарын испиннэхтэрэ бэчээттэммит

«Память» кинигэ ССКП КК 1989 с. тохсуньу 17 к. «Сэриигэ өлбүттэр ааттарын үйэтитэр инниттэн «Память» кинигэни таһаарар туһунан» уурааҕар ологуран күн сириг көрөр дьылдалааһытын, Саха сириг кинигэ бастакы тома 1992, 2-һэ-1993, 3-4-1995, 5-1996, 6-1998, 7-1999, 8-2000 сс. бэчээттэммитэрин иһитиннэрдилэр.

Ыалдьыттарбыт дойдуну көмүскээһингэ сырдык тыһынардын толук уурбуттар ааттарын үйэтити сэри кэнниттэн тутта саралааһытын, ол курдук өлбүт буйуннар ааттара суруллубут мас памятниктары, олохтоох дьылларын таһыгар сэргэлэри республика бары оройуоннарыгар, нэһиликтэригэр оҕорбуттарын эттилэр. Улуу Кыайы 20, 30, 40, 50 сс. үбүлүөйдэригэр сэриигэ өлбүттэр, сэрии кытыыла-

ахтарын, огдооболорун, тыыл ветераннарын ааттарын үйэтитэр үлэлэр былааннаахтык ытыллыбыттары бэлиэтээтилэр.

«Память» кинигэ биридди тома 2000-2500 экзemplярынан, 1300-тэн тахса фотографиялары туһунан таһаарыллыбыттар, 62 тыһ. сэриигэ барбыттар, 30-тан тахса тыһ. өлбүттэр, 20-тэн тахса тыһ. дойдударыгар эргиллибүт буйуннар, 93 тыһ. тыыл ветераннара киллэриллибиттэр.

Кэпсэтиигэ кыттыбыттар «Память» кинигэ таһаарыллыбыта олус наадалааһын, билигин көлүөнэ дьон ыччаттарыгар хаалларар өйдөбүннүк кэриэстэрэ буоларын, инникитин «Память» кинигэ 9-с томун бэчээттири, онно репрессия түбэспиттэри, республика бочуоттаах ааттаах дьоннорун ода. киллэрэр наадатын эттилэр. Кинилэр «Память» кинигэ автордарыгар, редакциянай коллегиятыгар олус наадалаах үлэлэрин иһин махтал тылларын тиэртилэр. «Память» кинигэ тахсытыгар күүс-көмө буолбут улууспут ытыктанар дьонугар А.А. Протопоповка, М.Я. Колесова, Т.И. Замятинга, А.И. Ксенофонтовка «Память» кинигэ кэлин томнара, «Память» кинигэ автордарыгар уонна редактордарыгар улуус дьаһалтатын бочуотунай грамоталара туттарылыннылар.

Үөрүүлэх муньаҕы улуус дьаһалтатын баһылыгы солбуйааччы Н.Н. Ваишев салайан ытта.

В. ВАСИЛЬЕВ

ШТАБ ҮЛЭТИН САБАЛААТА

Бэс ыйын 1 күнүгэр ынах сүөһүнү, сылгыны уорууну, наркоманияны уонна баһаары утары охсуһууну сүрүннүүр штаб үлэтин сабалаан бастакы муньаҕын ытта. Штаб салайааччытынан улуус баһылыга А.Н. Ядреев аһаммыта, чилиэннэринэн управлениелар начальниктара, тэрилтэлэр салайааччылары буолбуттара.

Муньах быһаарытынан бэс ыйын 15 күнүгэр 1-кы уонна 2-с нүөмүрдээх постарга (ГИБДД пона уонна мыраан үрдүгэр кыраныһысаҕа) рейд олохтоно. Бэс ыйын 9 күнүгэр диэри мыраан үрдүнээҕи попка туруоруллуохтаах балок бэлэм буолуохтаах. Балогу туруоруу ис дьыала отделыгар уонна суолу тутар өрөмүөннүүр участкака (Федоров А.С.) эбээһинэстэннэ. Бэс ыйын 10 күнүгэр диэри 2-с нүөмүрдээх попка быстах кэмнээх ыстарааптыр стоянканы оҕороругар ДРСУ-га сорудахтанна. Бэс ыйын 5 күнүгэр диэри дьуһуурустуба графика бэлэм буолара этилиннэ. Графигы оҕоруу ис дьыала отделын начальнигин солбуйааччы С.И. Эверстовка сүктэрилиннэ.

Быйыл рейдэҕэ былыргыгытааҕар элбэх тэрилтэ тахсара былааннанар.

В. РЫКУНОВА

«ЭНГСИЭЛИ» ХАҢЫАККА СУРУТУУ БҮТЭРЭ 19 КҮН ХААЛЛА

И.К. Колодзевников, «Гранит» ООО директора:

— «Энгиэлигэ» суруйтарбын. Кэники кэмгэ хаһыат тас көстүүтэ биллэрдик түбүстэ, ис хоһооно эмиз үчүгэй. Ордук кылгас сонуннары, «Аҕыйах тыл миннигэһи», «Билбит-Көрбүт эпит» о.д.а. сөбүлүүбүн. Улууспут хаһыата элбэх аҕааччыларынан баҕарабын.

«Энгиэлигэ» сурутуу сыаната:

- 1 ыйга — 20 солк., тэрилтэлэргэ — 40 солк.
- 3 ыйга — 60 солк., тэрилтэлэргэ — 120 солк.
- 6 ыйга — 120 солк., тэрилтэлэргэ — 240 солк.

Сурутуу почта бары отделениеларыгар, редакция бухгалтериятыгар оҕоһулар.

УЛУУ КЫАЙЫ 55 СЫЛЫГАР АНАННА

Бэс ыйын 2 күнүгэр Аппааны бөһүөлүгүн стадионугар Улуу Кыайы 55 сылыгар аналаах оонньооботох оҕо саастаах ветераннар спартакиадаларыгар нэһиликтэр сааһырбыт дьыно түмүстүлэр.

Бүгүн манна күрэхтэһэччилэри таһынан нэһиликтэр ветераннара, ветераннар олохтоох сэбиэттэрин салайааччылары, активистар кэлэн, сүүрэн-көтөн түбүгүрдүлэр.

2-с спартакиадаҕа кэлбит 13 хамаанда стадионга колонналарынан кирирдэ. Кинилэри салют кустук өҥөөх уота мэгэ халлаанга өрө күһүрэн ээрдэлээтэ. Парады бастакы спартакиада кыайылааҕа Хатын Арыы нэһилиэгин элбэх киһилээх делегацията сабалаата. Нэһиликтэр ааттарын, эмблемэлэрин иннилэригэр тутан спортивнай формалаах, национальной таҕастаах колонналар тэн кэккэлэринэн, чинник үктэн көрөөччүлөр олоһор трибуналарын иннинэ стадиону эргийэн трибуна иннигэр кэккэһэн турдулар.

Бүгүнгү спартакиадаҕа улуус биллиилээх ветеран

Местников, ветераннар улуустаары сэбиэттэрин председателэ М.В. Петрова, Нам с. дьаһалтатын баһылыга Д.П. Корякин, уотугар тийдилэр. Реворий Попов спартакиада уотун уматта.

Спартакиада кыттылаахтары олохтоох орто оскуола үөрэнээччилэрэ, улуус дьаһалтатын баһылыга А.Н. Ядреев, Ил Түмэн депутата Г.Г. Местников, ветераннар улуустаары сэбиэттэрин председателэ М.В. Петрова, Нам с. дьаһалтатын баһылыга Д.П. Корякин, Хатын Арыы нэһилиэгин дьаһалтатын баһылыга В.Г. Кутяркин эбэрделээтилэр.

Күрэхтэһии быһааһын 1-кы спартакиадаҕа бастаабыт олохтоох нэһилиэк хамаандата көтөхтө. Сүүрүүлэргэ, хабылыкка, хаамыскаҕа, мохсуоҕа күрэхтэһиилэр биир кэмгэ ытыллынылар. 50-тан үөһэ саастаах дьахталлар 100 м. сүүрүүлэринэн күрэхтэһиилэр сабалаһылар. Көбөкөнтөн Мария Лукинова, эр дьонго Афанасий Ядрихинский (Нам-2) кыайы үөрүүтүн биллэрлэр. 60-тан үөһэ саас-

таах дьахталларга Татьяна Лаврентьева (I Хом.), 65-тэн үөһэ саастаах эр дьон 200 м. күрэхтэһиилэригэр Юрий Соловьев (I Хом.) атыттары тулуппатылар. Дьахталлар 300 м. дистанцияларыгар Светлана Винокурова (Хатырык) холкутук бастаата. Эр дьон 500 м. күрэхтэһиилэригэр Семен Жирков (Нам-1) инники кэллэ.

Эстафетаҕа (100 м. - эр киһи, 60 м. - дьахтар, 200 м. - эр киһи, 100 м. - дьахтар) 13 хамаанда түөртө төхтүрүөһүн сүүрдүлэр. Бастакы бөлөххө Нам-2, Бөтүг, Үөдэй хамаандалара күүстэрин холостулар. Эстафетаны 1 мүн. 31,43 сөк. көрдөрбүт улуус киһинин 2-с хамаандата бастакынан түмүктээтэ. Үһүс бөлөххө Искра нэһилиэгин хамаандата 1 мүн. 30,37 сөк. кэлэн инники сүүрүктэр көрдөрүүлэрин түспэригэ соһучу буолла. Ол эрэри төрдүс бөлөххө стартаабыт Нам с. бастакы хамаандата 1 мүн. 29,94 сөк. түмүктээн кыайылааһын таарыта. Хамаандата үһүс миэстэлэннэ.

Сүүрүүлэргэ хамаанданан күрэхтэһиигэ I Хомустаах, Нам-1, Хамаандата быһыйдара ордук бэлэмнээхтэрэ, кыайыгы дьулуурдаахтара көһүннэ.

Хаамыскаҕа II Хомустаах, Партизан, I Хомустаах нэһиликтэрин оонньооччулара атыттар иннилэригэр таарыстылар. Дьахталларга Мария Корякина (I Хом.), эр дьонго Николай Гаврильев (Партизан) чемпионнаатылар.

Хатын Арыы нэһилиэгин ытык кырдыаҕа 70-тан тахса саастаах Иван Нестеров үһүс бириэстэх миэстэҕэ тиксэн билигин да «тыһыпалааһын» көрдөрдө.

Мохсуоҕа Хатын Арыы, Көбөкөн, Нам-2 коллективтара атыттардан ордуктара билиннэ. Дьахталларга Мария Лукинова (Көбөкөн), эр дьонго күрэхтэһии кылаабынай судьуйата Петр Окочешников (Нам-1) утарылаһааччыларын илиилээх атахтаах оҕорботулар.

Хамаанданан уопсай түмүккэ 19 очкону суруммут Нам с. элиэннэтин иккис хамаандата инники тахсан ветераннар 2-с спартакиадаларын кыайылааһынан ааттанна уонна мастан оҕоһуллубут, национальной колориттаах кубогунан (нууччалыта) наҕараадаланна. Бастаабыт хамаандаттан бара-суоҕа 1 очконан хаалан Хатын Арыы нэһилиэгин ветеран спортсменнара кыайыгы тэннээх иккис миэстэлэнилэр. Үһүскэ Нам с. бастакы хамаандата тигистэ. Итинтэн кэлин миэстэлэргэ Хамаандата, I Хомустаах, Партизан, Көбөкөн, II Хомустаах, Үөдэй, Искра, Бөтүг, Хатырык, Модут коллективтара таарыстылар.

Түһүлгэлэр конкурстарыгар көмүлүк олохтоох, умуллубат уоттаах тагаралаах балаҕаны (автор үлэ ветерана В.М. Аргунова) кизргэпит Партизан нэһилиэгэ (ба. С.Д. Евсеева) бастакы, хатырыктар иккис, II хомустаахтар үһүс миэстэлэнилэр.

Сахалы аһы астааһынга 87 араас аһы бэлэмнээбит Үөдэй нэһилиэгэ кыайылааһынан ааттанна. Бириэстэх миэстэлэргэ Хамаандата, Бөтүг нэһиликтэрэ таарыстылар. Никольскайдар астары биһирээннэ.

Спартакиада сабыллытыгар ветераннар улуустаары сэбиэттэрин председателэ М.В. Петрова нэһиликтэр бастың үлэлээх ветераннарын сэбиэттэрин председателлэригэр, активисттара Рожинара Е.П. (Хатын Арыы), Е.Е. Орловка (Көбөкөн), В.Д. Жиркова (I Хом.) о.д.а. сэбиэт бочуотунай грамоталарын, ыалдьыпты «Сахаада-спорт» ассоциация президеңтэ, Ил Түмэн депутата А.Н. Ким-Кимэн улуус ветераннарыгар 80 саастаах В.Е. Готовцевка (Партизан), Семен Жирковка (Нам с.), Иосиф Замятинга (Искра), Егор Орловка, Н.И. Сивцевка (Хатырык) о.д.а. ассоциация грамоталарын, сувенирдары туттардылар.

Ветераннар 2-с спартакиадаларын быһааһын Нам с. иккис хамаандата түһэрдэ.

Күрэхтэһиигэ кыттыбыт уонна көрбүт дьон спартакиада үрдүк таһымна ытыллыбытын бэлиэтээтилэр. Сорохтор күрэхтэһиилэргэ кылгас дистанцияга сүүрүү ордук кырдыаҕа дьонго ыарахан, кэлэр өттүгэр ити күрэхтэһиилэри кросска сүүрүүнэн солбуйары, эстафетаны 4х100 м. ытыгы, саастарынан араарыны биэстии сылынан оҕороруу, уус-уран самодеятельность фестивалын курдук кыра, орто, улахан нэһиликтэри туһунан бөлөхтөргө хайытан ытыгар ордунан эттилэр. Итини таһынан спорт көрүңгэригэр остуол оонньоулары, мохсуо быраабылаларын чуолкайдыр, эбэтэр сороһун саха национальной көрүңгэригэр солбуйар наадалааҕар санааларын атаастаһылар.

В. СЫРОМЯТНИКОВ

Учуутал — уус чулуута

республикатааҕы конкурстарыгар I-II миэстэлэри ылаттаабыттар...

1996 с. үөрэх улуустааҕы управлениета Г.Ф.Габышевы Хамаҕатта орто оскуолатыгар директорунаан анаабыта...

Кулун тутар бүтэһик күнүгэр Хамаҕатта орто оскуолатын директора Габышев Г.Ф. педколлектив...

Хамаҕатта орто оскуолатын педагогической коллектива «Сайдыылаах киһини иитэр саҕалыы оскуола» дьон проблеманы үөрэтиттэн саҕалаан...

Григорий Федорович 1971 с. Дьокуускайдаагы педучилищени бүтэрэн, Аллара Халыма Колымскай орто оскуолатыгар физкультура учууталынан үлэтин саҕалаабыта...

Кини педагог быһыытынан сайдыыта, үүнүүтэ дойдутугар II Хомуустаахха арыллыбыта. Онтон 1984 сылтан оскуола директорунаан ананан салайааччы быһыытынан үлэтин саҕалаабыта...

Кини педагог быһыытынан сайдыыта, үүнүүтэ дойдутугар II Хомуустаахха арыллыбыта. Онтон 1984 сылтан оскуола директорунаан ананан салайааччы быһыытынан үлэтин саҕалаабыта...

Григорий Дмитриевич Новгородов Нам оройуонун II Хомуустаах нэһилиэгэр колхозтаах дьиз...

Григорий Дмитриевич Новгородов Нам оройуонун II Хомуустаах нэһилиэгэр колхозтаах дьиз...

Григорий Дмитриевич Новгородов Нам оройуонун II Хомуустаах нэһилиэгэр колхозтаах дьиз...

СИЭҤҤЭРНИҤ НИЧЭЭРНИҤ ЦУРЭБНИҤ ЦӨРДҮҤ

Аахса барбаптыт Атын омур дьиз, Атастарга чөрөбүт. Арахсыбаптыт Хара, үрүк дьиз — Илиибитин биэрэбит...

Биһиги улууспутугар 50-с сылларга дьылы нуучча биер эмэ баар буолар этэ. Эссе биһиги оҕолор нууччаны көрдөхпүтүнэ куттанар буоларбыт...

Ордук маассабыдык 60-с, 70-с сылларга үлэһит илии тиийбэт үлэ күүскэ барар кэмигэр тастан көмө наадата тирээбитэ...

1968 сыллаахха Хабаровскай кыраайтан Маймаҕада комплекснай хотон тутуугу үлэһиттэрэ...

1968 сыллаахха Хабаровскай кыраайтан Маймаҕада комплекснай хотон тутуугу үлэһиттэрэ...

Мин бу суруйуубун дьүөгөбүт уһун кэмгэ ДРСУ-га эн-мин дэһэн үлэһэбит, улаханых убаастыыр табаарыспытыгар Марфа Герасимовна Гладкова 50 сааһын туолар...

Мин бу суруйуубун дьүөгөбүт уһун кэмгэ ДРСУ-га эн-мин дэһэн үлэһэбит, улаханых убаастыыр табаарыспытыгар Марфа Герасимовна Гладкова 50 сааһын туолар...

Мин бу суруйуубун дьүөгөбүт уһун кэмгэ ДРСУ-га эн-мин дэһэн үлэһэбит, улаханых убаастыыр табаарыспытыгар Марфа Герасимовна Гладкова 50 сааһын туолар...

өргөҕөдөөх үбүлүөһүнэн туһанан үөрүүтүн үллэстэн тураммын киниэхэ аныбын.

Биһиги Марфаны олус көнө, наһаа сымнаҕас, дьонго наар үчүгэйи эрэ онгорор, онуоха туох да харданы көрдөөбөт аһары сэмэй киһинэн билэбит...

Марфа Герасимовна төһө да наар үөрэ-көтө, бэһилэй тылынан-өһүнэн дьону күллэртээтэр, 5 оҕоломмуттун икитин сүтэрэн дириг ыар аһыны билбит киһи...

Мань этэн туран Марфа Герасимовна күнү көрбүт күндү күнүнэн, дьонун үөрпүт дьонуннаах сылынан эҕэрдэлэээн туран, кини оҕолоро, сиэннэрэ олоххо дьоллоро, дьолун толорон олох улуу муоратын этэнгэ туоруурга эрэллээх эрдий буоллуннар...

Аймаҕ дьонун алгыстара Күүс-тирээ буоллун, Оҕолорун, доҕотторун Билэс турдуннар.

Сиэннэриг мичээриттэн Сүрээҕи чөрдүн, Барыы-эрэй тумунун Үйэҥүһаатын.

З. ЕГОРОВА

«БРЕЙН-РИНГ» ООҢҢУУБУТ

I Хомуустаах олохтоох библиотекатын иһинэн «Брейн-ринг» интеллектуальной кулууп 1997 сылтан саҕалаан үлэлиир. Бу кулууп чилиэттеринэн «Агон» учууталлар, «Гвардия» орто саастаах, «Эрэл» эдэр ыччат, эр дьон, оскуола оролорун хамаандалара буолаллар...

«Брейн-ринг» кулууп тэрийиитинэн Саха Республикатын Күнүн көрсө олохтоох библиотекага аан бастаан аҕаарга аналаах «Кроссвордистар түһүлгэлэрэ» аһаҕас турнир ытытылына. Түһүлгэ 9 аҕа кытына. Балтараа чаас устата ытытыллыбыт күрэххэ икки кроссворд таайыыта оонньонно. «Гвардия», «Агон» интеллектуальной кулууп чилиэннэрэ састааптаах жюри үлэһэтэ. Күрэх түмүгүнэн «Супербириис» номинация кыайыылаагынан Гаврил Жирков буолла...

Бу «Кроссвордистар түһүлгэлэригэр» спонсордаабыт «Нам» УПХ (дир. Д.Ф. Алексеев), олохтоох дьаһалта коллективтар, «Мария» ЧП (сал. Шарапов Г.Г.), «Алгыс» сыннаһан кини үлэһиттэригэр күрэхтэһини тэрийэччилэр истиг махталларын тириэрдэллэр.

Инициитин «Брейн-ринг» интеллектуальной кулууп былаана өссө да кинг, бу аҕыйах хонугунан «Дьиз кэргэнинэн кроссворд таайыыта» биер соһун мероприятиены ыытаары бэлэмнэнэ сылдьаллар.

В. КОЛЕСОВА. I Хомуустаах

Ааспыт сыл Нам улуунун управата тэриллитэ 200 сыла туолар юбилейин атаарыга Энциэли Эбэбит хочото элбэх ахсааннаах араас идэлээх, дьиктикэрэ талааннаах дьоннору иитэн таһаарбытын ахтан-сананан ааспыта. Билигин баар айа сылдьар талааннарын республикабыт киинигэр Дьокуускай куоракка киллэрэн көрдөрбүтэ, элбэх дьон махталын, сөбүүтүн истибитэ-ылбыта.

Кырдык, биһиэхэ, Нам улуунун сиригэр-уотугар, элбэх улуу дьон, талааннар олорон ааспыттара. Олор бары толору өссө да кыайан ситэри сырдатыллыбатылар. Мин оннук күлүккэ хаалбыт олус талааннаах нарын-намчы куоластаах мелодист, самодетельнай композитор Новгородов Григорий Дмитриевич туһунан ахтан-сананан кылгастык сырдатыах этим. Кини кылгас ологу олорутта.

Дьыллар уонна дьылбалар

НАРЫН-НАМЧЫ КҮОЛАСҤААХ ЭҤИЭ

кэргэнигэр 1940 с. алтынны 22 күнүгэр төрөөбүт. Аҕата Новгородов Дмитрий Иванович Гриша балтараа саастааҕар 1942 с. бэс ыйын 26 күнүгэр Аҕа дойдуну көмүскүүр сэриигэ ынгырыллыбыта. Кини 1943 с. олунуу 7 күнүгэр Сталинградскай уобаласка хорсундук сэриилээх сылдьан өлбүтэ. Гриша олох кыра эрдэбиттэн ыарыһах, нарын-намчы этэ. Сэри ыар аас-туор аччык кэмигэр...

ийэтэ Елена Алексеевна оҕотун кыайан эмтэтэр-көрөр кыага суох буолан дьон субэтинэн куоракка санаторийга киллэрэн туттарбыт. Онон кини Советскай былаас көмөтүнэн Дьокуускай уонна киин куораттарга Москва, Орелга, Ессентукига, Брянскайга иитиллэн, эмтэнэн, үөрэнэн киһи-хара буолбута. Ити кэмгэ музыкаҕа ылларан, үөрэнэн барбыта. 7-с кылаас кэнниттэн баҕа өттүнэн Брянскайга начальнай кылаастарга ырыа уонна музыка уруктары үөрөппитэ. Ол сылдьан биригэ эмтэммит-үөрэммит нуучча кыһынаан холбоһон биер кыыс оҕоломмуттара. Онтон сотору төрөөбүт дойдутугар Сахатын сиригэр көһөн кэлэр. Ол кэлэн Дьокуускайдаагы педагогической училище музыкальной отделениетыгар киирэн үөрэнэр. 1971 с. училищени үчүгэйдик...

үөрэнэн фортепианоҕа уонна баянҕа идэтигэр, төрөөбүт оройуонугар Намга тахсан Нам селотун орто оскуолатыгар ырыа уонна музыка учууталынан үлэлиир. Онно үлэһити сылдьан эмиз сана суруйан эрэр талааннаах бэйигэ оҕо Степан Овчинников тылыгар «Тапталым таайыыта» дьиз хоһонугар мелодия уонна музыкатын нотатын суруйбута. Ол кэмтэн бу ырыа оройуонга эрэ буолбакка республикаҕа тийиэ тарҕаммыта. Онтон кини Намнаагы педагогической училищеҕа үлэһити сылдьан «Довордуулар валстары» дьиз Павел Харитонов тылыгар ырыаны, «Нам педучилищетыгар» дьиз П. Тимофеев тылыгар, «Энциэли хочото - Нам сирэ» дьиз Т. Замятин тылыгар түөрт куолааска ылларан хорга аналлаах ырыалары суруйтаалабыта. Кэлин сылларга Е. Васильев тылыгар «Ийэ сирбит», А. Абазынскы тылыгар «Улуу Өктөөп күнэ», Серафим Кулачиков - Элэй тылыгар Герой Охлопков туһунан, П. Колесов тылыгар «Хоту дойдум» дьиз у.о.д. ырыалары айбыта.

Григорий Дмитриевич Новгородов бэйэтин мелодияларыгар, музыкатыгар Улуу Советскай Ийэ дойдутугар, Ленинскэй коммунистической партияга, комсомолга, социалистической Сахатын сиригэр улахан махталын, хоту дойдуну кэрэтин намчы куолаһынан туойара. Кини кэлин сылларга Хоту Верхоянскайга, Баатаҕай Алыыта дьиз сиргэ хас да сыл оскуолаҕа учууталаабыта. Г.Д. Новгородов быйыл 60 сааһын туолуутун үлэһэбит коллективтара Намнаагы музыкальной оскуола, I №-дээх Нам орто оскуола, НПУ уонна улуустаагы нуруот айымнытын уонна сыннаһан киниэ, «Туулук хаара» мелодистар түмсүүлэрэ сүбэлэһэн бэлиэтиэхтэрэ дьиз эрэнэбин. Т. ЗАМЯТИН, табаарыстарын ааттарыттан Нам улуунун Битык киһитэ, тыыл ветерана, краевед

АЙЫЛБАНЫ АЛДЬАТЫ, БӨХХӨ БҮРҮЛҮҮ

(Салгыта. Инни 56, 61 №-гэ көр)

КЫРЫКТААХ ЭЙГЭ УОННА КУҔАҔАН КӨСТҮҮ

Айылда (экология) туһунан көпсөттиги кинни кытта бысты-пат ситимнээх кэрэ көстүү (эстетика), итэҕэл, оҕо иитиэти уонна олох-дьаһах ахтыллыахтаахтар. Онон итиллэри төһө кыйаарбынан кылгатаан бу сурукпар ситимнээн киллэрэ сатаан көрүөм. Итэҕэллэрин илдьэ сылдыбыт былыргы сахалар олоҕорбут сирдэрин, оннооҕор төрөөбүт өтөхтөрүн сүрдээҕин харыстыллар эбит. Кыра да сирини сиэри-туому тутуһан бааһырдаллар. Оттон биһиги төрүт итэҕэл-битин умнаммыт (умунардактара эбээт) ытык сирдэригэр туох да сиэрэ-туома суох алдытан, бөххө-сысыска тэпсэн ээккэ-сэлээнгэ бардахпыт дии. Оо, төһөлөөх өтөҕү субуотунуукутуу-субуотунуукутуу, арыгылыы-арыгылыы уокка оттоору көтүрбүппүт буолуой?! Былыр дьоннор сирдэригэр уоттаргыттан төһө да тэлэһийэ сырытталлар түгэн булан биһиктэрин ыйаабыт, кииннэрин кистээбит сирдэригэр кэлэн сиэри-туому тутуһан күөс-уох (энергия) былан, дьолу-саргыны көрдөөһөн баралар эбит.

Бөҕү-сыгыны көрө үөрэммит дьон кини өлөрөт дьайытытын билбэттэр. Ол иһин бөхпүт ханна баҕарар: бөһүөлөкпит бөлөм сиригэр, дьоммут уңуоҕар, суоллар кыгытыларыгар кутуулар буолла. Бары барыта: үчүгэй даҕаны, куһаҕан даҕаны кыраттан саҕаланан тэнийэр. Оҕолор дьон уңуоҕун хаартыскаларын сэрииллээ оонньоон алдыталлар. Барыта ыраас, көрүллэр-харайыллар буоллун, алдытыа суох этилэр. Куһаҕан куһаҕаны үөскөтөр. Өбүгэлэр уңуохтары үчүгү тэпсэ сылдыар, дөссө күрдээн биһин баран үрдүгэр дьийлэри туттар биһиги, сахалар эрэ, быһыылаахпыт. Тагараны, абааһыны итэҕэйбэт буолууга олус түргэнник үөрэнэ охсубуппун содула буоллаҕа. Төрүт итэҕэлбитин умуннара, атын итэҕэли ылымнара сатааһын элдьээл оҕордоҕо буолуо.

Наукаҕа «агрессивнай среда» (кырыктаах эйгэ, тулалаһын) диин баар эбит. Онон бары куһаҕан көстүүнү киллэрэллэр эбит. Сэрэйдэххэ: сыбаалка, алдытыллыбыт айылда, куһаҕан көстүүлээх дьийэ-уот, ыһыллаҕас тиэргэн эҥин

кириэктэрин сөп уонна дыктиргизэх иһин көнө сурааһынар, араас сыгыны муниуктар кириэллэр эбит. Оттон дьийэлэр, хостор, хос муниуктара бары көнө сурааһынтан тураллар дии. Куруук хонтуура, дьийэр олоҕор киһи этигэр-хааныгар, өйүгэр-санаатыгар оустарыан сөп эбит буолбат дуо?! Айылдаҕа хаһан да көнө сурааһын суох үһү. Киһи кэрэ Айылданы мөлүгүнүнэн сылларга көрөн кэлбитэ билгин да киһи-аймах сайдытыгар (цивилизацияга) бэринэ илик буоллаҕа уонна баран дьон минталиэтигин уларыта сатаан! Омсолоох буолаарай... Онон оҕолорго аналлаах тутуулары төһө кыалларынан муниуга суох гына уонна хосторун айылда араас кэрэ көстүүлэринэн киэргэтэн оҕоруохка баар эбит. Оҕолору уонна куоракка үрүт-үрдүлэригэр олонор эттэрин-сииннэрин уоҕун (биоэнергияларын) билдэсыйан олоҕор улахан да дьону, саатар сайыһын бөҕө-сыыһа суох, кэрэ Айылда олордон, сырытыннаран чөллөрүгэр түһэриэххэ, кэрэ Айылда дьайар күһүнүнэн (энергиятын) иитиэххэ (зарядтыахха) сөп эбит.

Айылда тыһынаах турар буолар тэҥнэбилэ (равновесията) кэһиллэн айылда араас катаклизмнара буолаллар. Ол алдыаммыт сиртэн араҕаччылыы иччитэ тэскилиир, эбэтэр Айылданы кытта тэҥгэ өлөр. Оччоҕо сатаналар, абааһылар ол сиргэ олохсуйаллар. Кинилэр Айыы дьонугар - Айылда оҕолоругар олус куһаҕаннык дьайаллар, өлөрөллөр эбэтэр өйдөрүн-санааларын буккуйаллар, кулут онгостолор, кырыктаах буолар гына уһуйаллар. Ол иһин сатанастар үөскүүллэр. Онон дьон оннооҕор киһини өлөрөн сириллэр. Айылдаттан айдарылаах В.А. Кондаков, икки атах Үрдүк Тагараны умнап, Ийэ айылдатын алдытан аныгыта-харата элбээтэҕин Ийэ Сиргэ абааһы, хара дьый куустэрин ыгыран аҕаларын туһунан мэнээк эппэтэҕэ чэхчы. Нам улууһугар таарыйыт айылдаттан айдарылаах көрбөчүлэр, экстарасенстар бары Аппааныны аныгы-хара туолбут сиринэн ааттыллар эбит. Ол биһиги хатын чарангытын суох оҕорбуппун, харбах тимир, хаарбах тутуу лаан-

кытын, бөх-сыыс ортогугар олоҕорбут уонна оҕолуун-уруулуун мэлдьи таарыйан ааһар, суолбут түмсэр Ытык Сирбитин - Бүлгүттээҕи кэп-таһан оҕорбут сээпит-сэлээммит иэстэбилэ буоллаҕа дии. Манна олоҕор, сылдыар оҕолор хайдах өйдөөх-санаалаах дьон буолан тахсыахтарай?! Учуонайдар манньк алдыаммыт сирдэр: алдыаммыт тутуулар, бөх-сыыс, хаһыллыбыт сирдэр куһаҕан күһү (отр. энергияны) таһаара туралларын быһаарбытара син өр буолла. Барыта ыраастанан уонна онугар түһэриллэн иһиэхтээх. Оҕо кыра эрдэҕинэ кэһээс хайдах киһи буолуоттааҕа түгэх өйүгэр-санаатыгар, кутугар-сүрүгэр сөҕөр, программа буолар. Онон манньк сирдэр эскили кэһиннэрэллэр. 1995 с. от ыйын 12 күнүгэр суруналыыс Николай Максимов, араадыһыан Бүлүү трактатын 13-с км. бөх тогуллубутун көрбүтүн көпсөбүтэ уонна: «Бөх-сыыс баарын тухары бары куһаҕан, өлөрүү даҕаны баар буолуо», — диин этэн турар. Онон мин эрэ онук өйдөөх буолбатахпын истэн, тирээҕи, өйбүтү ылбыт курдук саһанан турабын.

Куһаҕан көстүүттэн ордук дьону түктэригэ иитэр күөс суох буолуо. Куһаҕан көстүү кырыкка уһуйуохтааҕын билэн бэт өрдөнүтү улуу Ф. Достоевскай: «Красота спасет мир», — диин олус дириг өйдөбүллээх улууттан улуу этини эпит эбит. Биһиги урут айылдабытын алдытан турап, дьийбитин-уоплутун (үгүспүт дьийбит да суох этэ буоллаҕа), олоҕор бөһүөлөкпитин үчүгүйдик көрүмүккэ аҕардас судаарыстыба былаанын эрэ толорор иһин умса-төннө түспүппүт. Ол иһин кэрэни сатаан көрбөт, ыраады-киэҥи кыйаһан анаарбат буолбут эбиһпит. Онтукайытыттан билгин да араха иликпит. Аҕардас экономика былаанын толорор, ханнык баҕарар албаһынан түргэнник байар эрэ иһин мөҕүстөхпитинэ урукку олохпугуттан сыҕарыйарбыт уустук буолуо. Маннай дьон өйүн-санаанын ыраастыар үлэни күөскэ ытыахха буоллаҕа. Ону кыйа-дахпытына бачча баай дойдуга олоҕор дьонго байылыат олох бэһэтэ кэлиэ, туох да мэккиэрэ суох. Онон ханнык баҕарар ситиһини быһаарыах иннинэ бастатан бу дьон үлэлиир сирдэрин, айылдаларын, дьийэлэрин-уоттарын хайдах тутан олоҕоллорун көрүөххэ. Кэрэ көстүү сыстыбатах, ыһыллаҕас, бөх-сыыс ортогугар олоҕор, айылдаларын алдыптыт буолаахтарына хайабыһы, бочуоту биэрэртэн туттунуохка, бу быстах ситиһини, дөссө куһаҕан холбоур буоларын умнумуохха наада. Оччоҕо бэт аҕыһа сыһынан бөҕө экономикалаах, үрдүк культурулаах, чөл олохтоох, кэммит

кэлэ илигинэ олохтон туораабат, уһун үйэлээх дьон буолуохпут, кэрэ көстүү дьону кынаттыаҕа. Тыалынан кирибит холоругунан тахсар.

Аҕыһа сыһан бэттэх биһиги бөһүөлөкпитигэр, биһиги эдэр дьоммут 2 сыл иһигэр 4 киһи тыһын быһан тураллар. Эмиэ биер киһибит Нам сэлээннэтигэр киһи тыһыгар турбута. Бэйэҕэ тийини эмиэ баар. Бу кырыктаах эйгэҕэ олоҕорбут уонна Айыы итэҕэлэ аанньа ахтыллыбатын содула буолбатаҕа буолуо дуо?! Итэҕэллээх уонна кэрэ көстүүлээх сиргэ олоҕор киһи киһини өлөрүү эбэтэр бэйэҕэ тийини этэ дуо? Айыы итэҕэлэ саха киһитин оҕо эрдэҕиттэн кыра да куһаҕаны оҕорортон кыбыстар, сэмэй, кырдыксыт, дьонго, айылдаҕа даҕаны үтүөтүк сыһааннаһарга үөрэтэр. Куруук куһаҕаны көрүү, кырыктаах эйгэҕэ сылдыһы арыгыны иһини күөттээбэтэ буолуо дуо? Куһаҕан куһаҕаны үөскөтөр. Арай бу бары куһаҕаны утарар, онтон быһыһыар Айыы итэҕэлэ уонна кэрэ көстүү эрэ бааллар. Итэҕэллээх саха абааһы айбыт аһын - арыгыны иһэртэн туттунуо этэ. Итэҕэлэ суох уонна кырыктаах эйгэҕэ олоҕор буолааммыт муораны тобугунан, халлааны хабаратынан сылдыар уонна дөссө кыһылга кубулдууохпугар диэри арыгыны иһэбит. Өлөрүүлэр бары абааһы аһын аһаан баран оҕоһуллалар. Сэригэ өлөрүүгэ арыгы иһэрдэн баран киллэрэллэр. Арыгы иһээчигэ бэйэтигэр эрэ куһаҕаны тосхойор буолбатах. Арыгы иһээччи тулаһыар, алтыһар дьонугар сэрэгэтигэр эмиэ куһаҕан ойоростоһор. Былырын кыһын (киһи этин да санаата буолбат) биһиги бөһүөлөккэ олох киһи үөйбэтэх түбэлтэтин биер эдэр киһи оҕорбута. Кини арыгы иһэн «абыраанары» икки кыра оҕо тыһыгар турбута. Бу Айыы оҕолор бараксаттар саҕа күнү көрөн иһэннэр, дьэнкир таас курдук ыраас сылдыһанар ханнык бурдуйарыгар ити айылаах буолулар?! Аҕардас арыгы содулуттан дуо?! Оттон арыгы иһиитэ тоҕо наһаа барда? Сорохтор ырыһыан сиртэ дииллэр. Сымыйа. Арыгыны иһэргэ үөрөмүһүтүн балайда буолла. Ону бэйэбит судаарыстыбабыт көүлүлээбитэ, тарҕаппыта. Арыгы иһиитэ наһаа барытыгар тулаһыар эйгэ сабыдыала олус улахан. Ол эйгэбит сабыдыалынан куппунт-сүрбүт, өйбүт-санаабыт эмиэ киттиһэр. Ол сирбитин-майгыбытын куһаҕан өттүгэр уларытат. Арай бу өлөрүөхсүт оҕо эрдэҕиттэн Айыы итэҕэлин ингериммит, ыар буруйу оҕоруу бэйэҕиттэн иэстэһэрин аһан бэдэрэҕиттэн кытта иэстэһэр, таһара кырыһыгар бараһын дьини билэр буоллун. Аллараа аакка кириэҥин испит арыгыны, таппыт табаххын барытын сүгэ сылдыһып, уорбут сүөһүгүн сиртэ сылдыһып. Онтукайын наһаа өһөс. Өлөрбүт эбэтэр кырбаан бодон оҕорбут киһигин сүгэ сылдыһып. Онтукай

сүктэрэн иһэн чыпчаахайынан таһыа иһэр дьини эмиэ билэр буоллун. Оччоҕо арыгыны, баҕар кыһылга кубулдууларга тийиэр диэри утах онгустоу суох этэ. Эмиэ былырын саас, биһиги бөһүөлөккэ 5 киһибит арыгы содулугар олоҕор быһына. Быһыл саһыары биер дахтар эрин быһаһынан анһан өлөрдө уонна нэһиликпит биер дэриэбинэтигэр 2 киһи бэйэлэригэр тийиниллэр. Нам сэлээннэтигэр үөйбэтэх-ахтыбатах өлөрүүлэр эмиэ таһа тураллар. Биһиги бөһүөлөккэ ити этэр кырыктаах эйгэбит (агрессивнай среда) уонна омок араас киинэлэрин дьайыта буолуо, оҕолор уонна эдэр дьон ыарыһах эбэтэр кырдыаҕас дьин туттуммакка дьону кырдыһыар түбэлтэтигэр таһааччы. Түмсэн дьону кырдыһыллар. «Биһиги бөһүөлөкпитин куоракка тийэ биллэрлэр — Чикаго - дииллэр», — диин киһиргиллэр. Бу суругу ааҕар дьон баҕар - бу дойдутун куһаҕанын эрэ хаһар, дойдутун бар дьонго түһэн биэрэр туох буолбут ньовой киһиний - диэхтэрин сөп. Дойдуну түһэн биэри туох да саһата суох, ньымликээн сылдыһан күн аһы, түүн-күнүс куһаҕан ууһу (помуоһаны) олоҕор уулуссаҕар саба ыһыы ээ. Бу оҕолор, улахан да дьон араас түктэрини оҕоруулары барыта ити помуоһаны ыһыттан итиллэр, заряд ылар.

Биһиги Сир-Ийэбитин наһаа алдытан өлөрбүт чугаһан эрэрин туһунан анал үөрэхтээхтэр айдарыттар балайда буолла. Сири манньк сордоһун тохтооботуна, сир 22-с үйэ саҕаланьытыгар өлбүт сулука кубулдууо дииллэр. Ол кырдыга чэхчы. Ону бэйэбит дьийэбит да таһыгар көрө сылдыһыт. Олоҕор сирбит уонна киһи тулаһы экологията олус дьүүдэйдэ. Сахалар сири тыһынаах курдук көрөллөрө, мээһэ солууга суохха сири бааһырдыры сөбүлээбэт этилэр. Бу өйдөбүт кырдыктааҕа биллэн эрэр. Оттон сир иччитэ сөбүлээбэтэҕинэ иэстэһэрин саха эмиэ былыр-былыргыттан билэр. Ол иһин айылдаҕа сүгүрүйэр. Айылданы алдытааххына сир бары тыһнар тыһынаах курдук утарылаһан кэтэххэ биэрэр. Кыраабыл курдук сүүскэ да охсуон сөп. Ону наука коммунизмын айбыт К. Маркс: «Айылданы алдытаахха иэстэһэр (мстит)», — диин этэн турар. Кини, Маркс: «Киһи айылдан тыһынаах сылдыар. Айылданы уларыттан бэйэҕэ уларыһар», — дийбит. Кырдык биһиги бөһүөлөкпит хатын чарангы кэрдэн, Бүлгүттээхпитин сыбаалка оҕорон, алдытан бэйэбит эмиэ «алдыаньыбыт». Куһаҕан өттүгэр хаһыаһыбыт баллайар баһаам.

Дьараһын МАРКОВ.
(Салгыта бэчээттэнэ)

1. ОҔО-АЙМАХ ДОЙДУТУГАР

Нэһилик оҕо саадыгар 21 оҕо итиллэр. Оҕолор икки хос группаларга араасаллар. Саад сэбиэдиссэйэ М.И. Охлопкова этэринэн, оҕолор сылдыһылар үчүгэй. Арай грипп кэлэн мэхэйдии сылдыһыт. Воспитателлэр идеяларынан оҕолор саҕа программаларынан итиллэллэр, үөрэнэллэр. Зайцев оҕону сайыннаар программатынан туһаммыһыт үһс сылыгар барда - диер Мария Ивановна. Методическай литература кииннээн кэлбэт даҕаны, төлөмөтөх даҕаны, онон воспитателлэр бэйэлэрэ булан атылаһаллар. Маны таһынан оҕо додубуйатыгар үчүгэй болгомто уураллар көстөр. Ол курдук оҕолор айахтарын йодтаах уунан сайтаналлар. Саас уонна күһүн, биллэр суол, оҕолору тыһага күүлэйдэтэллэр. Мария Ивановна оҕолору саас кыра эбээ, улахан эбээ күлүйдэтэн сыһытабыт диин астына кэспир. Ону сэргэ оҕолор биер кэм каникуллаллар, оччотуна занятиелар буолбаттар, спортивнай күрэхтэһиилэр уо.д.а. меропрятиелар ытыллыллар. Оҕо этин-сиинин эрчийэр, ыарыһарга ыларарбыт буолуутун ситимин сайыннаар ньымалар туттуллаллар. Нэһилик фельдшерэ кэлэн оҕолору эмиэ көрөр-истэр эбит.

— Төрөппүттэр бэркэ көмөлөһөлөр - диер М.И. Охлопкова. - Оонһуур эҥин өттүнэн алдырхай мөлтүү сылдыһыптыт. Ону барытын төрөппүттэр субэлэһэннэр 100 солк. быраһсаннар оонһуур ылан абыраммыһыт. Билигин төрөппүттэр усунуостара барыта аспытыгар барар.

Хаһаайыстыба абытыгар олох кыраны туттабыт.

Оҕолор аһылыларыгар үп-харчы кииннээн кэлиитин боппуруоһа олох мөлтөх туруктаах. Инньэ гынан отонноон, долүһөннээн, тирэх хаһаайыстыбаны көрүнэн эрэ балаһыаньыттан тахсаллар. Оскуоланы кытары үүннэрибт хортуппуйдарын туттаран кэлбит харчыга хаһаайыстыбага аналлаах малы-салы атылаһыттар.

Оҕо саадын дьийэтэ олус эргэ. 1961-62 сс. үлэҕэ кирибит 1981 с. дьийин дьэ чөлүгэр түһэрэн үчүгүйдик үлэлэспиттэр. Истизнэлэр эмэҕирэн бүппүттэр. Акылаата эмиэ түһэн иэдэйбит. Сыл аһы косметическай өрөмүөн ытыллар. Нэһиликкэ оскуола уонна оҕо саада олохсуйуохтаахтар эбит да хочуолунай кыйаһан тутулуубакка бу тутуу «уһун бытыктанар» дьылдаммыт.

— Воспитателлэрбит иккиэн специалистар - диин сөһэргийер Мария Ивановна. - Биридэстэрэ быһыл категориятын эмиэ үрдэтиммитэ, иккистэрэ саҕа үөрэххэ кирибитэ. Урукку сылларга олох специалһа суох үлэлээбиппит. Онон, быһыл үлэһит кадр өттүнэн көннүбүт дьийэх сөп. Улахан группа воспитателэ Потапова Мария Михайловна оҕолору туйуунан үлэлииргэ үөрэтэр. Тизэттэн эҥин араас наһаа үчүгэй оҕоһуктары оҕороллор. Тизэттэн, туйуунан оҕорон баран оҕоһуктарын хатараллар. Оҕолору суоттуурга-

О СКУОЛА МЛКӨНӨ — НЭҺИЛИК ДЫЫЛБАЗ

ааҕарга үөрэтэбит. Оҕолор додубоно үчүгүйдик арааран истиэхтээхтэр. Оччоҕуна ааҕалларыгар чөлчөк буолар. Суруктарын оһордаан-бичиктээн оҕо бойз фантазиятын толороллор. Үчүгэй байыһы повардаахпыт, Сардаана Кононова Охлопкова диин. Оҕолуун-үлэһиттигин эбээ диин ааттыр күндү ньээнкэлээхпит. Аата-суола Елизавета Егоровна Евстафьева диин. Кочегардыын кытары 12 үлэһиттээхпит. Оҕо саада олохтоох оскуоланы кытары ыкса сибээстээхтик үлэлиир. Күһүн саҕа үөрэх дьыйыгар оскуола кириэн үөрэнэхтээх оҕолору кытары учууталлара кэлэн дьарыктанар, хайдахтарын көрөр-истэр уонна да учууталлар, оҕо саадын воспитателлэрэ субэлэһэр-амалаһар буоллахтара дии. Ааспыт сылга оҕо саадыттан оскуолаҕа үс оҕо кирибит, быһылгы үөрэх дьыйыгар — икки.

2. ТҮӨРҮТ КЫЛАСТААХ ОСКУОЛАҔА

Фрунзе бастакы сүһүөх орто оскуолатыгар 12 үөрэнээччи үөрэнэр. Биер оҕо дьийэр олоҕор үөрэнэр. Хас кылаас аһы иккилии үстүү үөрэнээччи үөрэнэр. Оскуола сэбиэдиссэйэ О.Н. Григорьева тыһын иһиттэххэ, оҕолор 100% үчүгүйдик үөрэнэллэр. Маньаха учууталлар саамай улахан болдомтолорун оҕолор ааҕалларыгар

уураллар, хас чизпэр аһы төрөппүттэринин, оҕо саадын үлэһитэринин экзамен ыталлар. Оҕолор ахсааны, суот таблицатын төһө биллэлэрин, нууччалыы-сахалыы хайдах ааҕалларын көрөллөр.

Оҕолор икки смена үөрэнэллэр. Оскуолаҕа кылаас олох быдыһык, ол иһин оҕолор эбиэт кэннэ үөрэнэн киһэ алтара эҥин бүтэллэр. Оҕо саадын саҕа дьийэтэ олоххо кирирдэҕинэ ону аҕардаһа этибит диин сөһэргийер Оксана Николаевна. Быһыл оскуола оҕолорунаан Никольскайга күрэхтэхэ бара сылдыһыттар, ол даҕаны бэйэлэрин харчыларынан уонна ханна эмит баран оҕолору сыһынаһа, күрэхтэһиннэри эбитэр да бензин көстүбөтүттэн ингнэлэр. Каникулларга оҕолор дуобаттыллар, саахыматтыллар, футболлууллар. Оҕолор физкультуранан олохтоох кулуупка дьарыктаналлар. Оскуола дьийэтин боппуруоһа кыйаһан быһаарылыбакка турдаһына эчи спортсала туһунан кэпсэтин барыа дуо? — диин сирдээх ыйыты үөскүүр.

Мантан салгыы оҕолор Крбөкөҥгө тийэн үөрэнэллэр. Ол иһин сыла аһы Көбөкөн оскуолатын учууталлара кэлэн 4-с кылаас оҕолоругар тестирование, экзамен курдугу тутталлар. Дьон оҕолорун салгыы үөрэттэрэри Фрунзеттан баралара үкэсэбит. Төрөппүттэр оҕолору Намнаағы гимназияга биэриэхтэрин баҕараллар да интернакка олоҕоллоро харчылааһыттан тутуналлар эбит.

Оскуолаҕа 4 учуутал, 3 техникулит, 2 кочегар үлэлииллэр. Быһыл биер саҕа учуутал кэлбит. Оскуолаҕа учебник, методическай литература өттүгэр ыарахаттар суохтар. Учебниктарын көбөкөттөргө уларсаллар, ол эрэри киргитэллэрин иһин кэлин биэрбэт курдук санаалаахтар. Инвентарынан оскуола туруга мөлтөх. Биер уопсай көрүдүрдээх, икки үөрэнэр кылаастаах дьийэр оҕолору үөрэтэргэ бэрт ыарахан, онон, оҕо саадын саҕа корпусун саатар күһүнгэнгэ дьийэ олоххо киллэрэххэ наада. Оскуола дьийэтэ эмэҕирэн бүтэн эрэр дьийэх сөп.

3. ХАЙДАХ ОЛОҔОҔУН, ТЫА ЫЛА?

Хас нэһилик аһы буоларын курдук дьон үкэс кэтэх хаһаайыстыбанан олоҕор. Иван Васильевич уонна Ольга Николаевна Ивановтар 5 ынахтаахтар, 4 биэлээхтэр, 1 аһыт сыгылаахтар, борооскулаахтар уо.д.а. Сыгылаа олохтоох коллективнай тэрилтэ ыһыллыбытыгар пайыһытыннан кэлбиттэр. Хас да сыл буолан холбоһон оттууллар. Фрунзе курдук ыраах нэһиликкэ кэтэх хаһаайыстыбанан олоҕору үгүс ыарахаттардаах. Дьон ыабыт үүттэрин бэйэлэрэ иһэллэр. Биричинэтэ үүт туттарар сир суоҕар сытар. Хата, улус-ПО эти тутан дьону сии абырыр.

Нэһиликкэ ыччаттар үлэтэ суох буоланнар онукка-маньыкка тийэллэр. Сырдик күннэрин көрбөкө дьоллорун арыгыга булалларын, сууттана сылдыһыт дьон олохтоохтору куттууларын туһунан санаалара иһиллэр.
К. ЧЕРЕПАНОВ

ПОРЯДОК ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИЯМ РАССРОЧЕК НА ПОГАШЕНИЕ ЗАДОЛЖЕННОСТИ В ПФР

1. Настоящий Порядок устанавливает условия и сроки предоставления организациям рассрочек на погашение задолженности в ПФР, образовавшейся у организации на начало года, с учетом погашенной (взысканной) на дату предоставления рассрочки, регламент взаимодействия улусных (городских) управлений (отделов) отдела координации деятельности уполномоченных ДПС РС(Я) и разработан во исполнение главы 9 Налогового Кодекса РФ, Указа и.о. Президента РФ № 116 от 29.01.2000 года «О дополнительных мерах по нормализации расчетов с Пенсионным Фондом», на основе Постановления Правления ПФР № 123-з от 30.09.1999 года и Письма ПФ РФ № МЗ-09-27/9681 от 27.10.1999 года.

2. Решения о предоставлении организациям рассрочек на погашение задолженности, образовавшейся у организации на начало года, принимаются в установленном порядке комиссией ДПС РС(Я) по рассмотрению вопросов о предоставлении организациям рассрочек на погашение задолженности (далее - Комиссия) в течение одного месяца с даты регистрации обращения организации в улусные (городские) управления (отделы) ДПС РС(Я) по указанному вопросу.

Рассмотрение Комиссией вопросов о предоставлении организациям рассрочек на погашение задолженности осуществляется в установленном Пенсионным фондом Российской Федерации порядке на основании бухгалтерского баланса организации, приложений 2, 4, 5 к нему, а также финансового плана организации.

3. При принятии Комиссией положительного решения предоставление организации рассрочки на погашение задолженности сроком до одного календарного года осуществляется по согласованному графику на основании соглашения по прилагаемой форме (приложение 1).

В случае если сумма задолженности превышает 24-кратный объем среднемесячного текущего страхового

го платежа в текущем году, соглашение о рассрочке может быть продлено на срок до одного года.

В этом случае график погашения составляется с учетом реально возможных ежемесячных объемов погашения с отнесением оставшейся суммы на конечный срок.

Возможна пролонгация только действующего соглашения. По истечении срока действия соглашения или его расторжении пролонгация не производится.

4. Решение о предоставлении рассрочки на погашение задолженности может быть принято в отношении организаций, осуществляющих в течение 2 месяцев до подачи заявления о предоставлении рассрочки уплату текущих страховых взносов в полном объеме.

С учетом финансового состояния организации и состояния расчетов организации с ПФР Комиссия на первом этапе может принять решение о заключении с организацией соглашения по типовой форме (приложение 2), предусматривающего обязательство организации обеспечить своевременное перечисление текущих страховых взносов, а также приостановление на период действия соглашения инкассовых поручений на беспорочное взыскание всей суммы задолженности организации в ПФР (включая пени).

При этом начисление пеней на имеющуюся у организации просроченную задолженность по страховым взносам на период действия соглашения не приостанавливается.

Довычисленные в период действия соглашения пени также не подлежат взысканию.

В случае однократного нарушения организацией в период действия соглашения установленных законодательством Российской Федерации срока уплаты текущего страхового взноса в полном объеме соглашение подлежит расторжению улусным (городским) управлением (отделом) ДПС РС(Я) в одностороннем порядке. При этом возобновляются

меры по беспорочному взысканию всей суммы задолженности организации по недоимке и пеням.

Повторное обращение организации за рассрочкой на погашение недоимки, имеющейся у организации на начало года, допускается по истечении 3 месяцев с даты нарушения организацией установленного срока уплаты текущего страхового взноса.

Целесообразность заключения указанного соглашения с бюджетными организациями, организациями, деятельность которых носит сезонный характер, а также организациями, не осуществляющими финансово-хозяйственную деятельность, определяется решением Комиссии.

В случае выполнения организацией указанного соглашения с организацией заключается соглашение о рассрочке на погашение задолженности, предусмотренное пунктом 3 настоящего Порядка.

5. Погашение просроченной задолженности по страховым взносам может осуществляться векселями ПФР на условиях, определенных Постановлением Правления ПФР от 8 декабря 1998 г. № 94 «О выпуске и приеме векселей Пенсионного фонда Российской Федерации» с последующими изменениями и дополнениями.

6. В случае если организация с учетом финансового состояния (подтверждается показателями бухгалтерского баланса организации и соответствующих приложений к нему) не имеет реальной возможности осуществить погашение в установленном законодательством Российской Федерации сроки, Комиссия вправе принять решение о предоставлении рассрочки на погашение части задолженности, имеющейся у организации на начало года, либо потребовать от организации предоставления гарантий третьих юридических лиц по обеспечению предусмотренных соглашением о рассрочке на погашение задолженности обязательств организации.

7. На период действия

соглашения приостанавливается действие инкассовых поручений на беспорочное взыскание всей суммы задолженности организации в ПФР.

8. На период действия соглашения приостанавливается начисление пеней на задолженность, предусмотренную соглашением.

9. На задолженность, образовавшуюся у организации по текущим страховым взносам с января текущего года, начисление пеней не приостанавливается.

10. В случае невыполнения организацией предусмотренных соглашением обязательств по своевременной уплате текущих страховых взносов и погашению задолженности соглашение подлежит расторжению органом ПФР в одностороннем порядке.

При этом восстанавливается начисление пеней в установленном законодательством Российской Федерации порядке, а также возобновляются меры по беспорочному взысканию всей суммы задолженности организации в ПФР.

11. При заключении соглашения сумма задолженности по страховым взносам на начало года определяется по строке 16б расчетной ведомости за предыдущий год, корректируется по результатам проведенной в текущем году документальной проверки и уменьшается на сумму взысканной (погашенной) части, т.е. погашенная (взысканная) часть задолженности, имевшейся на начало года, восстановлению не подлежит и в график погашения не включается.

Сумма начисленных пеней на начало текущего года определяется вычитанием из показателя по стр. 16б расчетной ведомости показателя по стр. 16а и задолженности по штрафам, а также корректируется в соответствии с актами камеральной проверки за IV квартал предыдущего года, с результатами проведенной в текущем году документальной проверки и уменьшается на часть пеней, уплаченных организацией (взысканных или списанных).

НААДАЛААХ ҮӨРЭХ

СР пенсионной сулууспатын департаментын базатыгар тэриллибит Челябинскайдаагы юридической техникум Дьокуускайдаагы филиала былърылһы аһыллыбыта.

Филиал государственной лицензиялаах уонна икки салаанан специалистары бэлэмниир. «Право уонна социальной хааччылыыны тэрийии» дьин салаага пенсионной сулууспалаага аналлаах юристары, «Правоведение» дьин салаага хаһаайыстыбаннай-правовой салаа юристарын бэлэмниилэр. Үөрэтии формата - кэтэхтэн, хас идэ айыы сыл айыы 25-тии киһи үөрэнэр. Сибиргэ уонна Дальнай Востокка маньык хайысхалаах икки эрэ үөрэх тэрилтэтэ баар, онтон бирдэстэринэн бу филиал буолар. Сүрүн предметтэргэ Челябинскайдаагы юридической техникум преподавателлэрэ, уоннаабыларга республика ВУЗ-тарын преподавателлэрэ уонна пенсионной сулууспа департаментын үлэһиттэрэ үөрэтэллэр. Бу дьыл ыам ыйыттан филиал пенсионной сулууспа департаментын кытта семинардары ыытар. Семинардар интериэстээх тэрилтэлэр сайаапкаларынан улуустарга эмиэ буолаллар.

БИЛЭРИИЛЭР

Продаётся корова с теленком (дойная). Звонить по телефону: 21-4-56.

Бэс ыйын 10-11 күннэригэр сарсыарда 10 чаастан дуобат дьэиэтигэр «100» харахтаах дуобатка нэһиликтэр үстүү киһилээх хамаанданан күрэхтэһиилэрэ буолар. Хамаанда саастааба: 2 эр киһи, 1 дьахтар. Икки бөлөххө араас оонньуулар. Кыттар нэһилиэк 50 солкуобай усунуос төлүүр. Баастагы бөлөх хамаандалара 3 дуоскалаах, дуобаттаах кэлэлэр.

Спорткомитет, дуобат федерацията

Түннүккэ штора уонна дьыбаанга сабыы тигэбит. Тиктириэхтэрин бадалаахтар 2-63-02 тел. билсэххитин сөп.

ОЙУРГА УОТ ТУРАР КУТТАЛА ҮӨСКЭЭТЭ.
КУТААБЫТЫН КӨРҮҮТЭ-ИСТИИТЭ СҮОХ БЫРАБЫМАН!

РЕДАКТОРЫ СОЛБ. — Г.К.ЭВЕРСТОВ
ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура — 21496; иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21640; бухгалтерия — 21332; факс — 21332; «НАМ» ТРК — 21632; редакционная издательская система — 21141

Тэрийиң таһаарааччылар: СР Правительствота, Нам улуунун дьаһалтата, редакция коллектива. Маассабай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын туһунану хонтуруоллуур уонна регистрациялыыр РФ бэчээккэ Госкомитетин СР региональной управлениетыгар регистрацияламьыт нүөмэрэ — Я 0085.
Сурукка ааккытын-суолугутун, үлэүгитин, дьэиэит аадырыһын чопчу ыйың.
Автор этэрэ хаһыат санаатыңың мэлдьи биир буолбат.
“ЭНСИЭЛИ” - Нам улуунун хаһыата.
678380, Саха Республиката, Нам с., Октябрьскай уул. 1.
E-mail: editor62@sakha.ru

Талылына уонна тагылына “Энсиэли” хаһыат редакционной-издательскай систематыгар.
Хаһыат Дьокуускайга “Сахаполиграфиздат” НИПК бэчээттэнэ, Орджоникидзе уул. 38. Формата А3. Кэмэйэ 1,0 бэчээт. лис.
Индекс — 54889. Тираһа — 2472
Бэчээкэ илии баттанна — 12:00 ч. 5.06.2000
Сакааһын №-рэ — 64

БИЛЭРИИЛЭР РЕКЛАМА

ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО МИНИСТЕРСТВА ЮСТИЦИИ В НАМСКОМ УЛУСЕ ИЗВЕЩАЕТ:

В июне, июле этого года Представительством проводится государственная регистрация всех юридических лиц коммерческих и некоммерческих, находящихся на территории с. Намцы.

Всем руководителям юридических лиц необходимо представить на правовую экспертизу правоустанавливающие учредительные документы - Уставы, Учредительные договоры, Положения. Кроме этого, есть перечень документов, необходимых для государственной регистрации юридического лица, с учетом организационно-правовой формы. С перечнем документов ознакомиться в Представительстве.

Также, доводим до сведения руководителей всех юридических лиц улуса следующее:

В соответствии с действующим законодательством являются недействительными учредительные документы:

— Обществ с ограниченной ответственностью (товариществ с ограниченной ответственностью), созданных до 1 марта 1998 года, которые не привели свои учредительные документы в соответствие с федеральным законом «Об обществе с ограниченной ответственностью» до 1 июля 1999 года;

— полных товариществ и товариществ на вере - до 1 июля 1995 года;

— индивидуальных, семейных, частных предприятий, а также предприятий, не находящихся в государственной или муниципальной собственности и основанных на праве хозяйственного ведения или оперативного управления - до 1 июля 1999 года;

— обществ с ограниченной ответственностью с числом участников более 50 - до 1999 года;

— благотворительных организаций - до 1 июля 1999 года;

— общественных объединений - до 1 июля 1999 года;

— религиозных объединений - до 1 декабря 1999 года.

Учредительные документы, вышеперечисленные, не приведенные в соответствие с действующим законодательством в установленные сроки, являются недействительными.

По всем вопросам обращаться в администрацию улуса, 2-й этаж, 212 кабинет, представителю Министерства юстиции Охлопковой Галине Николаевне.

Меняю дом 8х11 в г. Якутске (район X-Юрях, с надворными постройками, рядом газ, станковка) на пиломатериал. Обращаться по телуфон в с. Намцы - 22-8-12; в г. Якутске - 44-18-07.

Тапталлаах ийэбит, эбэбит, үлэ, тыыл ветерана
МОКРОЩУПОВА Мария Даниловна
уһун ыарахан ыарыттан б.д. бэс ыйын 2 күнүгэр 75 сааһыгар ыалдьан өлбүтүн билэр дьоммутугар, аймахтарыгар иһитинэрэбит.
Оболоро, сизнэра, күтүөттэра, кийиттэра

Бииргэ үөрэммит табаарыспытыгар Дима Мокрощупова таптыыр ийэтэ
МОКРОЩУПОВА Мария Даниловна
ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн дириг кутурбаммытын тизрэдэбит.
Бииргэ үөрэммит оболорог

Күндү кэргэним, эбэбит, эбэбит
ИГНАТЬЕВ Иннокентий Прокопьевич
б.д. бэс ыйын 3 күнүгэр уһун ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытын бары аймахтарыгар, доботторбутугар биллэрэбит.
Кэргэнэ, кыһа, күтүөтэ, сизнэра

Хамаадатта олохтооһо, үлэ, тыыл ветерана
МОКРОЩУПОВА Мария Даниловна
уһун ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн балгытар З.С. Кривошапкинага, быраатыгар, оболорогугар, сизнэригэр дириг кутурбаммытын биллэрэбит.
Колмогоровтар, Титовтар, Кривошапкинар, Протопоповтар

Норуот үөрэриритин туйгуна, педагогическай үлэ уонна тыыл ветерана, маастар уус педагог, өр сылларга үлэ-иис, черчение, уруһуй методическай холбоһуктарын салайааччыта, ытыктыыр наставникпыт
ИГНАТЬЕВ Иннокентий Прокопьевич
уһун ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытын кини дьиз кэргэттиригэр, аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тизрэдэбит.
Улуус учууталлара

Таптыыр олохтооһо, убайыт Борогон улуунун олохтооһо
ЯДРИХИНСКАЯ Гаврил Гаврильевич
уһунуук ыалдьан бэс ыйын 2 к. күн сириттэн барбытын диригини курутуяан туран бары билэр дьоммутугар, аймахтарыгар тизрэдэбит.
Ийэтэ, аҕата, бырааттара, балыстара, кийиттэра, күтүөттэра

«Бахсы» куруһуокка уһунуук дьарыктаабыт убаастыыр учууталым, ССРС, РСФСР норуотун үөрэриритин туйгуна
ИГНАТЬЕВ Иннокентий Прокопьевич
ыарахан ыалдьан өлбүтүнэн кэргэнугэр, оболорогугар, сизнэригэр, аймахтарыгар дириг кутурбаммытын биллэрэбин.
Үөрэнээччитэ Коля Сивцев

Коллектив Намского училища социальной реабилитации выражает слова глубокого соболезнования И.Г. Ядрихинской по поводу кончины горячо любимого брата
ЯДРИХИНСКОГО Гаврила Гаврильевича.

Эдэр саастыгыгар өр сылларга биир уолсайга ыаллы олохтооһо, ытыктыыр уонна күндүтүк саньыр киһибиэт педагогическай үлэ ветерана, норуот үөрэриритин туйгуна, кэмүс тарбахтаах уус
ИГНАТЬЕВ Иннокентий Прокопьевич
ыарахан ыалдьан өлбүтүнэн кэргэнугэр, кыһыгар, күтүөтүгэр, сизнэригэр, аймахтарыгар, чугас дьонугар дириг кутурбаммытын тизрэдэбит.
Виталий, Евдокия Сыромятниковтар, Татьяна Кривошапкина

Күндүтүк саньыр убайбар Гаврил Кондратьевичка, санаспар Прасковья Николаевнага тапталлаах уоллара, оболорогугар убаастыыр убайдары
ЯДРИХИНСКАЯ Гаврил Гаврильевич
уһунуук ыалдьан өлбүтүнэн дириг кутурбаммын тизрэдэбин, ыар сүтүкүт аһыһын тэңгэ үлэстэбин.
К.К. Ядрихинская

Социальной кэмүскэл управлениета, ветераннар улуустаагы сэбиэттэра үлэ, тыыл уонна педагогическай үлэ ветерана
ИГНАТЬЕВ Иннокентий Прокопьевич
ыарахан ыалдьан өлбүтүнэн кини кэргэттиригэр, аймахтарыгар, билэр дьонноругар дириг кутурбаммын тизирдэллэр.

Бииргэ үлэлиир коллегабытыгар Ядрихинская А.Г. таптыыр убайа Уус-Алдан улуунун олохтооһо, ПМК үлэһитэ
ЯДРИХИНСКАЯ Гаврил Гаврильевич
уһун ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн дьонугар, аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тизрэдэбит.
ЦСО коллектива

Улуус дьаһалтатын социальная кэмүскэлгэ управлениета уонна ветераннарын сэбиэтэ үлэ, тыыл ветерана
ОКОНЕШНИКОВ Тит Иванович
ыалдьан өлбүтүнэн боконунуук дьиз кэргэнугэр, аймахтарыгар дириг кутурбаммын тизирдэллэр.